

ศิลปะการหลากคำ (ไวยากรณ์) ในกวีนิพนธ์สันสกฤต เรื่องกุมารสัมภาวะของกาลิทาส*

Received: 14 September 2021

Revised: 22 September 2021

Accepted: 24 May 2023

พระมหาพรภวิทย์ อุปชัย**

สำเนียง เลื่อมใส***

บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาศิลปะการประพันธ์ของกาลิทาสในประเด็นการหลากคำ กล่าวคือการใช้คำไวยากรณ์หรือสมญานามของชื่อตัวละครในกวีนิพนธ์สันสกฤตเรื่องกุมารสัมภาวะ สรรคที่ 1-8 โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร ผลการวิจัยพบว่า กาลิทาสใช้วิธีการหลากคำพระนามของพระศิวะ โดยแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ 1. พระนามที่เป็นคำหลัก 2. พระนามที่กวีผูกขึ้นใหม่ และ 3. พระนามที่มีความหมายสอดคล้องกับเนื้อหา จำแนกลักษณะได้ 3 ลักษณะ คือ 3.1 พระนามทั่วไป 3.2 พระนามที่แสดงความเป็นใหญ่ 3.3 พระนามที่แสดงถึงอัตลักษณ์ และ 3.4 พระนามที่สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่กวีกำลังเล่า การหลากคำพระนามพระนางปารวตีที่มีลักษณะที่เหมาะสมกับบทบาทในเรื่อง แบ่งเป็น 3 บทบาท คือ 1. พระนามที่สอดคล้องกับบทบาทในฐานะเป็นธิดาของท้าวหิมวัต 2. พระนามที่สอดคล้องกับบทบาทของผู้เป็นเลิศในการบำเพ็ญตบะ และ 3. พระนามที่สอดคล้องกับบทบาทของกุลสตรี และการหลากคำพระนามของท้าวหิมวัตแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ 1. การใช้คำเหมือนภูเขาทั่วไป 2. การใช้คำบ่งบอกว่าเป็นภูเขาคิมาลัย และ 3. การใช้คำบ่งบอกชัดเจนว่าเป็นจอมราชันแห่งขุนเขา

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

การหลากคำ;
คำไวยากรณ์;
กาลิทาส;
กุมารสัมภาวะ;
กวีนิพนธ์สันสกฤต

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์วรรณคดีเรื่องกุมารสัมภาวะของกาลิทาส สรรคที่ 1-8” หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันสกฤตศึกษา ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

** นักศึกษาระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันสกฤตศึกษา ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ติดต่อได้ที่: pompawittt@gmail.com

*** รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ติดต่อได้ที่: samniang101@gmail.com

The Art of Epithet in the Kumārasambhava, Sanskrit Poetry of Kālidāsa*

Received: 14 September 2021

Revised: 22 September 2021

Accepted: 24 May 2023

Phramaha Phornpawit Uppachai**

Samniang Leurmsai***

The purpose of this article is to study the literary art of Kālidāsa, specifically the art of epithet, with Cantos 1-8 of Sanskrit poetry titled Kumārasambhava as the main resources for data collection. The research found that Kālidāsa used synonyms for the Lord Shiva's names that can be divided into three types: 1. the main word of ancient names; 2. the names that the poet himself had made; 3. the various meaningful names related to the story. The third type can be divided further into 4 groups: 3.1 the general well-known name; 3.2 the names that show greatness; 3.3 the names that represent the identity of the deity; and 3.4 the names corresponding to the events that the poet was telling. For the goddess Pārvatī's, the poet used epithets with characteristics appropriate for the story, which can be divided into 3 groups: 1. the names corresponding to the role of the daughter of God Himawat; 2. the names corresponding to the role of the perfect ascetic; and 3. the names corresponding to the role of a noble or virtuous woman. The poet also used the art of epithet with God Himawat's names, which can be divided into 3 groups: 1. the general words that mean "a mountain"; 2. the words that directly refers to the "Himālayan mountain"; and 3. the words that clearly indicates the deity's role as "the king of the mountains".

Research Article

Abstract

Keywords

epithet
synonyms;
Kālidāsa;
Kumārasambhava;
Sanskrit poetry

* This article is part of thesis named "An Analysis Study of the Kumarasambhava of Kalidasa: Cantos 1-8" the Degree of Master of Sanskrit Studies, Department of Oriental Languages, Faculty of Archaeology, Silpakorn University.

** Master's Student of Arts (Sanskrit Studies), Department of Oriental Languages, Faculty of Archaeology, Silpakorn University, e-mail: pornpawittt@gmail.com

*** Associate Professor, Department of Oriental Languages, Faculty of Archaeology, Silpakorn University, e-mail: samniang101@gmail.com

1. บทนำ

ประมาณปีคริสต์ศักราช 320 เป็นต้นมา ราชวงศ์คุปตะได้รับการสถาปนาขึ้นทางตอนเหนือของประเทศอินเดีย นักวิชาการต่างๆ เรียกกันว่าเป็นยุคทองของอินเดีย และในช่วงเวลานั้นได้มีกวีคนสำคัญนามว่า กาลิทาส ประพันธ์กวีนิพนธ์ที่โด่งดังหลายเรื่อง โดยเฉพาะมหากาพย์เรื่องรฆุวงศ์และกุมารสัมภวะซึ่งถือว่าเป็นมหากาพย์ที่งดงามที่สุดในบรรดามหากาพย์ที่ได้รับยกย่อง ได้แก่ รฆุวงศ์ กุมารสัมภวะ ศิคุปาลวธะ กิราตารชุนียะ และ ไนษจกริต (จิรายุ นพวงศ์, 2535, น. 105)

กาลิทาสประพันธ์กวีนิพนธ์เรื่องกุมารสัมภวะ โดยอิงอาศัยเรื่องราวจากแนวคิดต่างๆ เช่น การแต่งงานของ พระศิวะกับพระนางปารวตี ตามตำนานของศาสนาฮินดูโบราณ ซึ่งมีรายละเอียดปรากฏในพรหมปุราณะ กาลิกาปุราณะ ศิวปุราณะ มัตสยปุราณะ และลึงคปุราณะ เป็นต้น (Kale, 1917, p. xxvi) เรื่องพระศิวะอภิเษกสมรสกับพระนางปารวตีธิดาของท้าวหิมวัต (ภูเขาคิมาลัย) ในยุคปุราณะนี้เป็นเรื่องที่โด่งดังมาก กาลิทาสได้ประพันธ์กวีนิพนธ์เรื่องนี้ด้วยฉันทลักษณ์ 7 ชนิด คือ อุปชาติฉันทน์ อนุษฏฐฉันทน์ (หรือโคลง) วัมศสถฉันทน์ วสันตฉันทน์ มาลินีฉันทน์ วิโยคินีฉันทน์ (ไวตาลีฉันทน์) และปุષ্পิตาคราฉันทน์ (Keith, 1920, p. 107) ว่าตามเนื้อเรื่องทั้งหมดประกอบด้วย 17 สรรค รวมทั้งสิ้น 1,096 บท (Ryder, 1928, p. 157) แต่นักวิชาการส่วนใหญ่ล้วนมีความเห็นร่วมกันว่า กาลิทาสประพันธ์ไว้เพียง 8 สรรคเท่านั้น ส่วนสรรคที่ 9-17 นักประพันธ์ยุคหลังแต่งเพิ่มเติมเข้ามา (Bandyopadhyay, 1986, p. 559)

ตัวละครที่โดดเด่นในกวีนิพนธ์เรื่องกุมารสัมภวะไม่ได้มีเพียงตัวละครเอก หรือที่เรียกในทางวรรณคดี สันสกฤตว่า นายกและนายิกา เท่านั้น แต่ยังมีส่วนตัวละครที่เป็นพระรอง หรือที่เรียกว่า อุปนายกและอุปนายิกา ตัวละครที่โดดเด่นในกวีนิพนธ์เรื่องนี้จึงได้แก่ พระศิวะ พระนางปารวตี และท้าวหิมวัต ส่วนตัวละครอื่น เช่น พระพรหม พระอินทร์ กามเทพ เป็นต้น ไม่ได้ถูกกล่าวถึงมากนัก เพราะฉะนั้น นอกจากการใช้สรรพนามแทนตัวละครเมื่อมีการกล่าวถึงตัวละครบ่อยครั้งแล้ว กวีมักจะใช้คำไวพจน์ (synonym) และสมญานาม (epithet, antonomasia)¹ ของชื่อตัวละครมาประพันธ์ไว้ในกวีนิพนธ์แทนชื่อหลัก หรือเรียกวิธีนี้ว่า การหลากคำ ทำให้กวีนิพนธ์ประดับประดาไปด้วยความไพจิตรผ่านการเลือกสรรใช้ถ้อยคำของกวี ดังนั้น ผู้วิจัยจึงประสงค์จะศึกษาเรื่องการหลากคำหรือการใช้คำไวพจน์ของตัวละครที่ปรากฏในกวีนิพนธ์เรื่องกุมารสัมภวะ โดยศึกษาในประเด็นต่างๆ ได้แก่ ตัวละครเอกคือ พระศิวะ จะศึกษาใน 3 ลักษณะ คือ 1) พระนามที่เป็นคำหลัก 2) พระนามที่กวีผูกขึ้นใหม่ และ 3) พระนามที่มีความหมายสอดคล้องกับเนื้อหา พระนางปารวตี จะศึกษาพระนามที่สอดคล้องกับบทบาทในเรื่อง คือ 1) พระนามที่สอดคล้องกับบทบาทในฐานะเป็นธิดาของท้าวหิมวัต 2) พระนามที่สอดคล้องกับบทบาทของผู้เป็นเลิศในการบำเพ็ญตบะ และ 3) พระนามที่สอดคล้องกับบทบาทของกุลสตรี และ ท้าวหิมวัต จะศึกษาใน

¹ ไวพจน์ (synonym) หมายถึง คำที่เขียนต่างกันแต่มีความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันมาก เช่น มนุษย์กับคน โคกับวัว บ้านกับเรือน รอกกับคอย ปากกับตบ, คำพ้องความ กี่ว่า, (ป. เวาจน) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) ในกุมารสัมภวะ มีตัวอย่างเช่น พระศิวะมีคำไวพจน์คือพระ เป็นต้น ส่วนสมญานามหรือสมัญญานามในทางวรรณคดีมีความหมาย 2 ลักษณะ ได้แก่ (1) Epithet คือ นามฉายา คุณศัพท์ หรือวลีที่บ่งบอกลักษณะของบุคคลและวัตถุสิ่งของ ในทางวรรณคดี กลวิธีการใช้คำจำพวกนี้ช่วยเสริมให้กวีนิพนธ์มีความงดงามแตกต่างจากภาษาพูดธรรมดา (2) Antonomasia คือ คำหรือวลีที่สร้างขึ้นมาจากชื่อเพื่อยกย่องบุคคล หรือใช้บ่งบอกลักษณะของบุคคลนั้นๆ (Britannica, 2020, online) ในกุมารสัมภวะ มีตัวอย่างเช่น พระศิวะมีสมญานามคือ พระตรีเนตร พระผู้มีวัวเป็นสัญลักษณ์ และพระผู้ตัดทรงพระจันทร์เสี้ยว เป็นต้น

3 ลักษณะ ได้แก่ 1) พระนามที่ใช้คำเหมือนภูเขาทั่วไป 2) พระนามที่ใช้คำบ่งบอกว่าเป็นภูเขาหิมาลัย และ 3) พระนามที่ใช้คำบ่งบอกชัดเจนว่าเป็นจอมราชันแห่งขุนเขา

2. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาศิลปะการประพันธ์ในประเด็นการหลាក់คำหรือการใช้คำไวพจน์ของชื่อตัวละครในกวีนิพนธ์สันสกฤตเรื่องกุมารสัมภาวะ สรรคที่ 1-8 ของกาลิทาส

3. วิธีดำเนินการวิจัย

บทความนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยใช้ระเบียบการวิจัยเอกสาร (Documentary research) นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical description) ตามขั้นตอนดังนี้

1. ปรับวรรตกวีนิพนธ์สันสกฤตเรื่องกุมารสัมภาวะของกาลิทาส สรรคที่ 1-8 จากต้นฉบับอักษรเทวนาครีเป็นอักษรไทย แล้วแปลเป็นภาษาไทย
2. เรียบเรียงข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการวิจัยจากบทกวีนิพนธ์ที่ปรากฏชื่อของตัวละคร
3. ศึกษาข้อมูลวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชื่อของตัวละคร
4. พรรณนาผลการศึกษา
5. สรุปผลและอภิปรายผล

4. กรอบแนวคิด

กรอบแนวคิดสำหรับการวิจัยในประเด็นเรื่องการหลាក់คำหรือคำไวพจน์ มีงานวิจัยที่เป็นประโยชน์สำหรับเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

บุญเลิศ วิวรรณ (2553) ได้เขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์พระสมัญญานามของพระพุทธเจ้าในคัมภีร์พระพุทธศาสนาและในวรรณคดีพระพุทธศาสนา” โดยมีผลการวิจัย คือ พระสมัญญานามพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีจำนวน 46 พระสมัญญานาม มีความหมายโดยรวมที่บ่งบอกถึงพระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาคุณของพระพุทธเจ้า ในด้านความหมายของพระสมัญญานั้น ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาส่วนใหญ่จะมีความหมายที่สื่อถึงความเป็นใหญ่ ความเป็นประธาน ความเป็นผู้นำ ส่วนที่ปรากฏในวรรณคดีพระพุทธศาสนา โดยมากมีความหมายว่า พระผู้มีปัญญา พระผู้รู้แจ้งด้วยพระองค์เอง เป็นอาทิ ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดการแบ่งความหมายของชื่อหรือพระสมัญญานามของบุญเลิศ วิวรรณมาเป็นแนวทางในการจำแนกกลุ่มพระสมัญญานาม

อุเทน วงศ์สถิตย์ (2012) ได้เขียนบทความเรื่อง *"The Ksatriyas of Ancient Cambodia"* โดยมุ่งเน้นศึกษาการสร้างคำในพระนามของกษัตริย์ในเขมรโบราณ ผลการศึกษาพบว่า ในพระนามของกษัตริย์กัมพูชามีการยืมคำจากภาษาสันสกฤตเพื่อนำมาต่อท้าย โดยแต่ละคำจะมีความเหมาะสมกับบทบาทของพระเจ้าแผ่นดิน มีคำที่สื่อถึงความหมาย จำแนกได้ 5 ประการ คือ 1) พระนามที่สื่อถึงการปกป้องคุ้มครอง 2) พระนามที่สื่อถึงความเป็นเทพ 3) พระนามที่สื่อถึงความกล้าหาญ 4) พระนามที่สื่อถึงสงคราม และ 5) พระนามที่สื่อถึงความเป็นศิริมงคล เป็นต้น บทความนี้มีประโยชน์ในด้านการประกอบคำให้มีความหมายตามบทบาทของตัวละครในกวีนิพนธ์เรื่องกุมารสัมภาวะ เนื่องจากกาลีทาสนิยมใช้วิธีผูกชื่อของตัวละครให้เหมาะสมกับบทบาทที่กำลังดำเนินไปในเรื่องอยู่บ่อยครั้ง

บุญเลิศ วิวรรณ (2562) ได้เขียนบทความเรื่อง *"นันทโศปหานันตสูตรคำหลวง: ความพิเศษ ความหมาย ความเชื่อ แห่งคำเรียกชื่อพญานาค"* โดยมีผลการวิจัย คือ การสร้างสมัญญานามหรือคำเรียกชื่อพญานาคในนันทโศปหานันตสูตร สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 มิติ คือ มิติที่ 1 ด้านคำหลัก ในประเด็นนี้พบว่า มี 7 คำสำคัญ ได้แก่ นาค ผรณราชา อรุคะ อาสิวิสะ สัลปะ และภูซังคะ มิติที่ 2 ด้านการประกอบคำ พบว่ามี 5 ลักษณะ และมิติที่ 3 เป็นมิติด้านความหมายของคำเรียกชื่อซึ่งสะท้อนความเชื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับพญานาคในสมัยอยุธยา เป็นต้น บทความนี้มีประโยชน์ต่อการศึกษารัชนี คือ ในมิติด้านคำหลักและด้านการประกอบคำ เนื่องจากกุมารสัมภาวะเป็นกวีนิพนธ์สันสกฤตที่ถูกสร้างสรรค์มาจากรรณคดีโบราณที่เป็นต้นเค้าและเป็นกวีนิพนธ์ประเภทร้อยกรองโดยฉันทลักษณ์ จะต้องอาศัยถ้อยคำที่ลงกับฉันทลักษณ์ด้วย จึงมีการใช้ชื่อตัวละครที่ถูกดัดแปลงไปจากชื่อที่เป็นคำหลักที่มาจากคัมภีร์โบราณ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้แนวคิดของบุญเลิศ วิวรรณ มาวิเคราะห์ในมิติด้านคำหลักและด้านการประกอบคำ

พระมหากวีศักดิ์ วาปีกุลเศรษฐ์ (2563) ได้เขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง *"วรรณกรรมบาลีเรื่องสมันตภูมิกถา: การศึกษาวรรณศิลป์และสังคม"* ซึ่งเป็นการวิจัยวรรณกรรมพระพุทธศาสนาที่ได้รับอิทธิพลมาจากขนบการประพันธ์แบบสันสกฤต การวิจัยเน้นการศึกษาวรรณศิลป์หรือหลักการในการประพันธ์และภาพสะท้อนทางสังคมในส่วนของการศึกษาด้านวรรณศิลป์ผู้วิจัยได้กล่าวถึงประเด็นการหลีกคำ แต่ไม่ได้เน้นไปที่การประกอบคำหรือการสร้างคำ ทว่าได้จัดกลุ่มพระสมัญญานามของพระพุทธเจ้าเพื่อให้รู้วาทะที่กวีใช้นั้นสะท้อนให้เห็นภาพลักษณ์ของพระพุทธเจ้าอย่างไร ในขณะที่เดียวกันก็สะท้อนความสามารถของกวีไปในตัว

เอกสารงานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้องเหล่านี้ล้วนเป็นกรอบแนวคิดสำหรับการศึกษาศิลปะการหลีกคำหรือการใช้คำไวพจน์ในกวีนิพนธ์สันสกฤตเรื่องกุมารสัมภาวะ คือ 1) ด้านการใช้คำหลักที่มีอยู่แล้วในวรรณคดีโบราณ 2) ด้านการประกอบคำให้มีความหมายตามที่กวีต้องการ และ 3) ด้านคำที่มีความหมายเหมาะสมตามบทบาทของตัวละคร

5. ผลการวิจัย

การหลีกคำหรือการใช้คำไวพจน์และสมัญญานามจัดเป็นศิลปะการใช้ถ้อยคำเพื่อลดการใช้คำที่ซ้ำซ้อนไม่ให้เกิดคำซ้ำซาก ทำให้ภาษาไพเราะ สละสลวย และทำให้เกิดความน่าสนใจแก่ผู้อ่าน (พระมหากวีศักดิ์ วาปีกุลเศรษฐ์, 2563, น. 116) มีการพัฒนามาจากคัมภีร์โบราณซึ่งได้ปรากฏชื่อของเทพองค์สำคัญต่างๆ เช่น คัมภีร์พระเวท คัมภีร์ปุราณะ และมหากาพย์มหาภารตะ เป็นต้น และเนื้อหามักจะเป็นการกล่าวชื่อหลายชื่อในโคลงเดียวหรือหลายโคลงพร้อมกัน

ยกตัวอย่างเช่น การกล่าวชื่อเทพเจ้าหลายครั้งปรากฏในคัมภีร์พระเวท มีตัวอย่างในพระคัมภีร์ฤคเวท สัมहिตา มณฑลที่ 1 สุกตะที่ 29 ฤจที่ 2 ดังนี้

ศิปรินฺวาชานำ ปเต ศิวีสฺตว ทสนา ฯ

อา ตู น อินฺทฺร ศัสย โขษฺวศฺเวษฺ สุภฺริษฺ สุหฺสเรษฺ ตูวิมฺช ฯ (ฤ.ส.1.29.2)

“ข้าฯ แต่อินทรเทพ ผู้มีกรามงาม ผู้ทรงมหิธานุภาพ ผู้เป็นบดีแห่งวาชะ (เครื่องเช่นสรวง) ทั้งหลาย ความอนุเคราะห์เกื้อกูลของท่าน (ย่อมปรากฏมีอยู่ในกาลทุกเมื่อ) ข้าฯ แต่พระตวิมชะ (พระผู้มีทรัพย์นับคณา) ขอท่านจงยังปวงข้าพเจ้าทั้งหลายให้เกษมสุขอยู่ท่ามกลางเหล่าโคและเหล่าม้าทั้งหนึ่งพันอันงามสง่าเถิด” (Griffith, 1889, p. 49; มัลติโว จี สังเมฆ แปลเป็นภาษาไทย)

จากตัวอย่าง จะเห็นว่าการอ้อนวอนด้วยการเรียกชื่อพระอินทร์ซ้ำหลายครั้ง โดยใช้ในรูปแบบคำขยายของคำว่า อินฺทฺร (อินทรเทพ) ได้แก่ ศิปรินฺ (ผู้มีกรามงาม) ศิวีสฺ (ผู้ทรงมหิธานุภาพ) วาชานำ ปเต (ผู้เป็นบดีแห่งวาชะ (เครื่องเช่นสรวง) ทั้งหลาย) ตูวิมฺช (พระผู้มีทรัพย์นับคณา) ทำให้ทราบได้ว่าในสมัยพระเวทมีการใช้วิธีการเรียกชื่อเทพเจ้า ด้วยความหมายที่หลากหลายมาแล้ว ก่อนที่จะมาปรากฏอีกครั้งในคัมภีร์อื่นๆ ในยุคหลัง เช่น คัมภีร์ปรัณณะ เป็นต้น

เมื่อวรรณคดีได้มีการพัฒนามาถึงยุคหลัง จึงมีการกำหนดว่ากาวยะจะต้องไม่มีความบกพร่องทางไวยากรณ์ ไม่มีการใช้คำที่ออกเสียงได้ยาก เมื่อพูดถึงสิ่งลามกต้องพรรณนาให้มีความหมายแฝงนัยยากจะเดาได้ ต้องประกอบด้วยถ้อยคำที่ไม่ธรรมดาเกินไป ไม่ควรประพันธ์ให้มีการกล่าวซ้ำแล้วซ้ำเล่า (ปุนรูกติ) แต่จะสามารถพรรณนาได้ในเมื่อมีความอัศจรรย์ ความหวาดระแวง ความกลัว ความทุกข์ ความริบร้อนและความสนุกสนาน หรือถ้าถ้อยคำถูกกล่าวซ้ำในการพูดของทูต การพูดในความฝันและการพูดกับบุคคลผู้มาเพื่อธุระ ก็สามารถจะใช้ปุนรูกติได้² (Shar, 1990, p. 40) เพราะฉะนั้น ภายหลังจึงจึงปรับใช้คำไวพจน์เป็นการหลีกคำเพื่อนำไปร้อยเรียงไว้ในตำแหน่งที่หลากหลายของบทประพันธ์ ทำให้บทประพันธ์มีความงดงามแปลกใหม่และน่าตื่นตื้นเต้นสำหรับผู้ฟังและผู้อ่านมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ยังลดการใช้คำซ้ำซากในตำแหน่งเดิมตามข้อกำหนดอีกด้วย

ในกวีนิพนธ์สันสกฤตเรื่องกุมารสัมภวะ ผู้วิจัยพบการหลีกคำหรือการใช้คำไวพจน์กับตัวละครเอก กล่าวคือพระเอกกับนางเอก ได้แก่ พระศิวะและพระนางปารวตี รวมทั้งตัวละครรองอื่น ได้แก่ ท้าวหิมวัต ด้วยลักษณะที่หลากหลาย ดังนี้

² ตสุมาททุรลักษณยาวากยารุณมทปรัสิทฐาภิธานวต

กาวยพन्ह น กรตุย ปุนรูกต จ ยทภเวต (วิษณุธรรโมตตรปฺรณ 3.17.10)

วิสมเย จาภยสุยยา ภยโคกตวรสาสุ จ

หฺรเช จ วิปฺสา กรตุยา ปุนรูกต น ตทวิฑะ (วิษณุธรรโมตตรปฺรณ 3.17.11)

ทูตวากเย ตถา สุวปเน การยคตยา ตทาคเต

ปุนรฺวจนินฺริเทเช ปุนรูกต จ ตทวิฑะ (วิษณุธรรโมตตรปฺรณ 3.17.12)

อนึ่ง ปุนรูกติ ในประเด็นศึกษานี้หมายถึงการกล่าวข้อความที่มีความหมายเดิมซ้ำซากทั่วไป ไม่เกี่ยวกับการกล่าวซ้ำคำของปุนรูกติหรือปุนรูกตาวทาส ซึ่งจัดอยู่ในประเภทศัพท์ทาลังการ (อลังการทางเสียง)

5.1 การหลากคำในพระนามของพระศิวะ

พระนามของพระศิวะปรากฏในกวีนิพนธ์สันสกฤตเรื่องกุมารสัมภวะจำนวน 54 พระนาม แต่ละพระนามมีความหมายแตกต่างกันไป กาลิทาสได้นำพระนามเหล่านั้นมาร้อยเรียงในกวีนิพนธ์เพื่อให้เกิดความไม่ซ้ำซากในการเรียกชื่อเดิมซ้ำๆ จัดเป็นการหลากคำหรือการใช้คำไวพจน์ ซึ่งการใช้พระนามของพระศิวะสามารถแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ 1) พระนามที่เป็นคำหลัก 2) พระนามที่กวีผูกขึ้นใหม่ และ 3) พระนามที่มีความหมายสอดคล้องกับเนื้อหา

5.1.1 พระนามที่เป็นคำหลัก

พระนามของพระศิวะอันเป็นที่ทราบดีอยู่แล้วปรากฏในคัมภีร์เก่าแก่โบราณต่างๆ โดยเฉพาะใน ศิวสัทธรรม นมัสการบรรพ ในมหาภารตะ หรือส่วนอื่นของมหาภารตะ รวมถึงในรามายณะและลิงคปุราณะ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1

การเปรียบเทียบพระนามพระศิวะกับคัมภีร์อื่นๆ³

พระนาม	คำแปล	กุมารสัมภวะ	ศิวสัทธรรมและคัมภีร์อื่นๆ
ภว	พระภาวะ	1.21, 3.15, 3.40, 3.63, 7.30	ศิว. 13.17.30
หร	พระหระ	1. 50, 2. 34, 3. 10, 3. 64, 3. 67, 4. 40, 7. 22, 7. 35, 7.44, 7.54, 8.1, 8.81	ศิว. 13.17.41, 66, 112, 117
ปศุบัติ	พระผู้เป็นเจ้าแห่งปศุสัตว์	1.53, 6.95	ศิว. 13.17.76, 132
อษฏมูรติ	พระผู้มีมูรติทั้งแปด	1.57, 7.76, 7.87	ลิงค. 1.41, 1.98, 2.13, 2.53
เทวเทว	พระผู้เป็นจอมแห่งทวยเทพ	1.52	มหา. 1.30, 1.212, 1.298 ลิงค. 1.92, 1.101, 1.102
เทว	พระเทวะ	2. 58, 6. 24, 7. 38, 7. 42, 7.51, 7.67	ศิว. 13.17.96, 161
ศมฤ	พระผู้เป็นพ่อเกิดแห่งความสุข	2.59, 3.58, 5.66, 6.13, 8.91	มหา. 1.1, 2.3, 2.211, 5.189, 13.14, 13.116
สุถาณ	พระผู้มั่นคง	3.17, 3.23, 3.34, 8.12	ศิว. 13.17.30
ภูตปติ	พระผู้เป็นจอมแห่งภูต	3.43	ศิว. 13.17.110
ตปสฺวิห	พระผู้บำเพ็ญตบะ	3.65, 3.74	ศิว. 13.17.33
ศูลิน	พระผู้ทรงตรีศูล	3.57, 6.94, 8.7, 8.18, 8.79	มหา. 8.24, 12.47, 13.1, 13.14, 14.8, 14.13
ตรีโลจน	พระตรีเนตร	3.66, 5.72, 6.89	ราม. 1.74, ลิงค. 1.22

³ การอ้างอิงวรรณคดีสันสกฤตในบทความนี้ ผู้วิจัยจะใช้ระบบอ้างอิงตามความนิยมในทางวิชาการ เช่น ในตำแหน่งกุมารสัมภวะ 1.21 หมายถึง สรรคที่ 1 บทที่ 21 ส่วนการอ้างอิงที่มีคำย่อ มีตัวอย่างความหมายดังนี้ ศิว.13.17.30 หมายถึง ศิวสัทธรรม ในมหาภารตะ บรรพที่ 13 อธิบายที่ 17 บทที่ 30 ลิงค. 1.41 หมายถึง ลิงคปุราณะ อธิบายที่ 1 บทที่ 41 มหา. 8.24 หมายถึง มหาภารตะ บรรพที่ 8 อธิบายที่ 24 ราม.1.74 หมายถึง รามายณะ กานท์ที่ 1 อธิบายที่ 74

พระนาม	คำแปล	กุมารสัมภาระ	คิ่วสหัทธนามและคัมภีร์อื่น ๆ
วฤษภรุษ	พระผู้มีวิ้วเป็นรง	3.62	มหา. 5.188, 7.172, 13.76, 3.221, 3.80, 7.57, 3.42, 12.278
รุทร	พระผู้แผดเสียงร้องคำราม, ผู้ดุร้าย	3.76	คิ่ว. 13.17.46
ปินากิน	พระปินากิน, ผู้ทรงตรีศูล	5.1, 5.56, 5.71, 5.77, 8.2	มหา. 3.42, 7.69, 7.172, 13.15, 14.8
ปรัวริ	พระผู้เป็นศัตรูกับเมือง (ทั้งสาม)	5.54	ลึงค. 1.98, 1.96
นีกณฐ	พระผู้มีพระศอสีคัลล	5.57, 8.12	คิ่ว. 13.17.40
จนุทเศษ	พระผู้มีพระจันทรประดับบนพระเศียร	5.58	ลึงค. 1.76
ชคตปติ	พระผู้เป็นใหญ่ในโลก	5.59	คิ่ว. 13.17.151
มเหศวร	พระมเหศวระ	5.65	คิ่ว. 13.17.48, 104, 143
ตริเนตร	พระตรีเนตร	5.69, 7.69	มหา. 7.57, 3.170 ลึงค. 2.11, 2.50
วิศวมูรติ	พระผู้มีร่างกายเป็นจักรวาล	5.78	มหา. 6.11, 6.61, 12.325
จนุทเมลิ	พระผู้มีพระโมลีประดับด้วยพระจันทร	5.86	ลึงค. 1.98
วิศวามนุ	พระผู้เป็นอาตมันแห่งจักรวาล	6.1, 6.88	มหา. 7.57, 12.43, 12.47
สมรสาสน	พระผู้ฆ่ากามเทพ	6.3	ลึงค. 1.98
ปรัฏ	พระผู้เป็นแหล่งกำเนิด (สรรพสิ่ง)	6.4, 8.8	คิ่ว. 13.17.30, 31
อิศวร	พระอิศวระ	6.12, 7.31, 8.80	คิ่ว. 13.17.72
ศรว	พระศรวะ	6.14	มหา. 12.86, 12.349
ชคทคุรุ	พระผู้เป็นครูแห่งโลก	6.15, 8.24	ลึงค. 1.10, 1.13, 1.27, 1.36, 1.69, 1.71, 1.98
วิรูปากษ	พระผู้มีพระเนตรพิสดาร	6.21	คิ่ว. 13.17.36
ปรเมศวร	พระปรเมศวร	6.25	มหา. 13.14, 6.61 ลึงค. 1.17, 2.26, 2.49
ศูลภฤต	พระผู้ทรงตรีศูล	7.40	มหา. 12.149, 6.58, 8.24
อิสาน	พระผู้เป็นใหญ่	7.56	คิ่ว. 13.17.72, 146
คิ่ว	พระคิ่วะ	7.74, 7.83	คิ่ว. 13.17.100, 153
ภควตุ	พระภควัน	7.93	คิ่ว. 13.17.32, 126, 150, 155, 163, 167, 168
อิส	พระผู้เป็นใหญ่	7.95	มหา. 1.30, 1.148, 13.86 ลึงค. 1.38, 1.41, 1.88, 1.98
คักร	พระคักระ	8.4, 8.5, 8.17, 8.19, 8.28, 8.77	คิ่ว. 13.17.80, 99

จากข้อมูลพระนามของพระคิ่วะทั้ง 37 พระนามที่ปรากฏในกวีนิพนธ์สันสกฤตเรื่องกุมารสัมภาระข้างต้น เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับคิ่วสหัทธนาม อนุศาสนบรรพ ในมหาภารตะ และคัมภีร์อื่น ๆ ได้แสดงให้เห็นถึง อัจฉริยภาพที่กวีผู้ประพันธ์ได้นำคำไวพจน์พระนามของพระคิ่วะที่ปรากฏในคัมภีร์เก่าแก่ซึ่งมีจำนวนมากมาใช้

สำหรับการประพันธ์และร้อยเรียงคำไวพจน์แต่ละคำไว้ในตำแหน่งต่างๆ ของบทประพันธ์ได้อย่างลงตัว ดังตัวอย่างที่ได้พรรณนาถึงพระติวะจำนวนหลายบทและปรากฏพระนามที่ใช้เป็นการหลีกคำอย่างต่อเนื่องกันต่อไปนี้

ดำ วัชยุย สรวาวยวานวทุยา
รเตรปี หรีปทมาทธานาม ฯ
ชิตนุทริเย ศูลินิ ปุสุปจาปะ
สวการยสิทธิ ปุณราศศเส ฯ 3.57

3.57 เทพผู้มีธนูดอกไม้ (กามเทพ) ครั้นเห็นพระนางปารวตีผู้มีอวัยวะทุกส่วนไม่มีที่ติ แม้แต่นางรติก็ยังต้องเขินอาย จึงหวังความสำเร็จในหน้าที่ของตน (ที่จะทำ) ต่อพระผู้ทรงตรีศูล (พระติวะ) ผู้ควบคุมอินทรียได้อีกครั้ง

ภวิษุยะตะ ปตยุรุม่า จ ศโกะ
สมาสสาท ปรีติหารภูมิมิ ฯ
โยคาตส จานตะ ปรมัตตมัสซุญ
ทุฤษฏวา ปรี โชยติรูปาราม ฯ 3.58

3.58 อนึ่ง พระนางอุมาได้เข้าไปยังประตูทางเข้า (ที่อยู่) ของพระผู้เป็นพ่อเกิดแห่งความสุข (พระศัมภู/ พระติวะ) ผู้จะเป็นพระสวามีในอนาคต และ (ในขณะเดียวกันนั้น) พระติวะเองก็ได้เห็นแสงสว่างอันสูงสุดภายในที่รู้จักกันว่าปรมาตมัน จึงหยุดจากการบำเพ็ญสมาธิ

ตโต ภุชงคาธิปะตะ ผณาไคร-
ระ กถิจิทรฤตภูมิภาคะ ฯ
ศโนะ กฤตปราณวิมุกติรีตะ
ปรยงกพนุร นิพิท พิเภท ฯ 3.59

3.59 จากนั้น พระอิศะ (พระติวะ) ผู้ทรงใช้ส่วนปลายแห่งพิงพานแห่งพญางู (เศษนาค) แบกรับโลกไว้ด้วยความยากลำบากอยู่เบื้องล่าง จึงค่อยๆ ปลดปล่อยมหายาใจออกมา แล้วคลายออกจากการนั่งสมาธิในท่าปรายังกาสนะ

ตสุยะ สวีภยา ปรีนิปาตปุรว
สวหสตุณะ คีติราตยสย ฯ
วยกีรยต ตรยมพกปาทมูล
ปุสุโปยจะ ปลลวภงคภินนะ ฯ 3.61

3.61 หลังจากได้ทำความนอนน้อมเสร็จแล้ว หญิงสาวทั้งสองของนางปารวตีจึงได้ไปร่ายกาดอกไม้ของฤดูใบไม้ผลิที่ตนเก็บมาด้วยมือ ที่ระคนไปด้วยเศษใบ ลงไปแทบพระบาทของพระตรีเนตร (พระติวะ)

อุม่าปี นีลาลกมฐยโสภ
วิสรัสยนตี นวกรณิการม ฯ
จการ กรณจุตปลลเวน
มูรธนา ปรีณาม วฤษภธวชาย ฯ 3.62

3.62 แม้พระอู่มากรั้ได้ทำการนอบน้อมต่อพระผู้มีวิวัเป็นธง (พระคิวัะ) ด้วยเศียรเกล้า ที่มีใบไม้อ่อน
หลุดออกจากหู ขณะเดียวกันก็ให้ดอกกรรณิกัรสดึงดงมอยู่กลางมวยผมหลุดร่วงลงมด้วย

อนนุยกาขั ปติมาปนุหิตี
สา ตถยเมวามิหิตา ภเวณ ฯ
น หิศุรวยาหุตยะ กทาจิ-
ตปุณณนุติ โลเก วิปริตมรณม ฯ 3.63

3.63 พระภวัะ (พระคิวัะ) ตรัสกับพระนางอย่งนัว่า “ขอให้เจ้าได้พระสวามีที่ไม่สนใจต่อหญิงอื่นเกิด”
แท้จริง ไม่ว่าในกาลไหนๆ ถ้อยคำของพระผู้ทรงเป็นอิศวระ ย่อมไม่ส่งเสริมความหมายที่ผิดเพี้ยนไปจากที่ตรัสใน
โลก

กามสตุ พาณาวสัร ปรัตติกษุย
ปตงควทวิหนิมุขั วิวิกษุะ ฯ
อุมาสมภุษั หรรพทูลกษุยะ
ศราสนนุขยั มุหุรามมรุต ฯ 3.64

3.64 ฝ่ายกามเทพ ครันมองเห็นโอกาสเหมาะที่จะแผลงศร เป็นเหมือนกับปรารธนาจะเข้ากองไฟ คล้าย
แมลงเม่าอยากจะบินเข้ากองไฟ จึงได้จับสายธนูซัแล้วซัอีก โดยมีตาจจ้องไปที่พระภวัะ (พระคิวัะ) ขณะ
พระนางอู่มาปรากฏตัวขึ้น

อโปกนิเนย คิริศาย เคาริ
ตปสฺวิเน ตามุรฺจจา กรณ ฯ
วิโคษิตา ภานุมโต มยุไซ-
รุมนุทากินีปุษกรพิชมาลาม ฯ 3.65

3.65 ลำดับนั้น พระนางเการิได้น้อมเข้าไปถวายพวงลูกประคำที่ทำด้วยเม็ดบัวจากแม่น้ำมัททากินี (คงคา)
ที่ตากแห้งแล้วด้วยแสงสว่างแห่งพระอาทิตย์ ด้วยมือที่มีสิ่งดงมคล้ายทองแดง แก่พระคิริศะ (พระคิวัะ) ผู้ทรง
บำเพ็ญตบะ

ปรัตติครหิตุ ปฺรณยิปฺริยตฺวา-
ตฺตฺริโลจนฺสตามุปจกรเม จ ฯ
สัโมหนั นาม จ ปุษฺปชฺนวา
ธนุชฺยโมฆั สมชตฺต พาณม ฯ 3.66

3.66 เพราะความรักต่อผู้ศรัทธา พระตรีเนตร (พระคิวัะ) อย่างกรายเข้าไปใกล้นาง เพื่อจะรับเอา
(ลูกประคำ) ครันแล้วเทพผู้มีธนูดอกไม้ (กามเทพ) จึงได้พาดลูกศรที่ไม่เคยพลาดเป้าหมายก่อน ชื่อว่าสัโมหนะ
บนธนู

หรัสตุ กิจิตฺปฺริลฺปะตฺโรย-
ศฺจนุโทรทยารมภ อิวามุพฺราศิะ ฯ
อุมามุเช พิมพผลาธโรษฺฐะ
วฺยาปารยามาส วิโลจนานิ ฯ 3.67

3.67 ฝ่ายพระหระ (พระคิเว) ที่ความมั่นคงถูกทำให้สั่นไหวเล็กน้อย เหมือนน้ำทะเลหนุนในเวลาพระจันทร์ขึ้น ทรงทอดพระเนตรไปทีไปหน้าของพระนางอุมาที่มีริมฝีปากล่างคล้ายผลพิมพะ (ทับทิม)

อถนุทริยกุโษภมยุคมเนตระ

ปุนรวตติวาทพุลวนนิกฤตย ๗

เหตุ สุเวโตวิฤฤเทรทิตฤฤ-

รุตคามปานุเตษุ สสรุช ฤฤฤภูมิ ๗ 3.69

3.69 ที่นั่น พระตรีเนตร (พระคิเว) หลังจากข่มความหวั่นไหวแห่งอินทรีย์อย่างเต็มความสามารถอีกครั้ง เพราะความที่ทรงเป็นผู้เชี่ยวชาญในการควบคุมตนเองแล้ว เมื่อจะหาสาเหตุที่ทำให้จิตของพระองค์หวั่นไหว จึงทรงทอดพระเนตรไปยังทิศต่างๆ โดยรอบ

จะเห็นว่า กาลิทาสได้ใช้พระนามของพระคิเวพรรณนาด้วยวิธีการหลากหลายต่อเนื่องกันในหลายบท				
กล่าวคือ	บทที่ 3.57	ใช้คำว่า	ศูลิน	พระผู้ทรงตรีศูล
	บทที่ 3.58	ใช้คำว่า	ศมฤ	พระศัมฤ/ ผู้เป็นบ่อเกิดแห่งความสุข
	บทที่ 3.59	ใช้คำว่า	อิส	พระอิสะ
	บทที่ 3.61	ใช้คำว่า	ตรุยมพก	พระตรีเนตร/ ผู้มีพระเนตรสามดวง
	บทที่ 3.62	ใช้คำว่า	วฤษภรวัช	พระผู้มีวิวเป็นธง
	บทที่ 3.63	ใช้คำว่า	ภว	พระภวะ
	บทที่ 3.64, 67	ใช้คำว่า	หระ	พระหระ
	บทที่ 3.65	ใช้คำว่า	คิริศ	พระผู้ประทับอยู่บนภูเข
	บทที่ 3.66	ใช้คำว่า	ตริโลจน	พระตรีเนตร/ ผู้มีพระเนตรสามดวง
	บทที่ 3.69	ใช้คำว่า	อยุคมเนตร	พระตรีเนตร/ ผู้มีพระเนตรสามดวง

5.1.2 พระนามที่กวีผูกขึ้นใหม่

พระนามของพระคิเวที่อาจจะมีความหมายเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้ว แต่กวีผูกคำศัพท์ขึ้นมาใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับคณะฉันทาที่ใช้ในการประพันธ์บ้าง กวีจึงใจที่จะใช้ลีลาในการประพันธ์เพื่อให้เกิดความแปลกใหม่บ้าง จึงทำให้เกิดกระบวนการสร้างคำขึ้นใหม่ เช่นคำว่า จนุทรเศขร (พระผู้มีพระเศียรประดับด้วยพระจันทร์) กวีใช้เป็น ตาราริพขณฺธารินุ (พระผู้ทรงไว้ซึ่งเสี้ยวของเทพผู้เป็นเจ้าแห่งดวงดาวทั้งหลาย (พระจันทร์)) เป็นต้น

ตารางที่ 2

การเปรียบเทียบการสร้างสรรคพระนามพระคิเว

ประเภท	คิเวสรรนามและคัมภีร์อื่น ๆ	กุมารสัมภาวะ	คำแปล
พระนาม ที่แสดงความ ยิ่งใหญ่	ปรยตาทมณ, สมยตาทมณ (คิ. 13.17.135)	ยตาทมณ (3.16)	พระผู้ควบคุมพระทัยแน่วแน่
	ชคตคุรุ (ลึงค. 1.10)	วิศวคุรุ (6.83)	พระผู้เป็นบิดาแห่งจักรวาล
พระนาม ที่แสดงอัครลักษณะ	หิมวทุคิริสมุศฺรย (คิ. 13.17.106)	คิริศ (1.37, 1.59, 5.3)	พระผู้ประทับอยู่บนภูเข
	นัลกณฐ (คิ. 13.17.40)	นัลโลหิต (2.57) คิติกณฐ (2.61, 6.81)	พระผู้มีพระคอสีคล้า "
	ปินากธฤฤ (คิ.13.17.72, 133)	ปินากปาณิ (3.10, 5.53)	พระผู้มีพระหัตถ์ทรงตรีศูล
	วฤษภางก (คิ.13.17.124)	วฤษภ (3.14, 7.29)	พระผู้มีวัวเป็นสัญลักษณ์
	วฤษวาทน (คิ.13.17.39)	ปงคเวกต (7.77)	"
	วฤษเกตุ (คิ. 13.17.87)	วฤษฐวช (8.20)	"
	ตริโลจน (ลึงค.1.22, 98)	ตริยมพก (3.44, 3.61) อยุคฺมเนตร (3.69) อยุคฺมโลจน (8.27)	พระตรีเนตร, พระผู้มีดวงตาทั้งสาม " "
	จนฺทุรเมาลี (ลึงค. 1.98) จนฺทุรเศษ (ลึงค. 1.76)	ศคิเมาลี (5.60) อินฺทุเมาลี (7.63, 7.94) ตารธิปษณฺทธารินุ (7.48)	พระผู้มีพระโมลี/ พระเศียร ประดับด้วยพระจันทร์ พระผู้ทัดทรงเสี้ยวพระจันทร์
	มทนทาห (ลึงค. 1.101) กามศาสน (คิ. 13.17.87)	อนนฺคศาสน (8.6)	พระผู้ทำลายพระอนงค์ (กามเทพ)

จากตารางเปรียบเทียบการสร้างพระนามของพระคิเวใหม่ พบว่านอกจากพระนามที่เป็นคำหลัก กวียังนิยมสร้างสรรคพระนามให้มีความแปลกใหม่ด้วยเช่นกัน แต่ยังคงรักษาความหมายเดิมของพระนามหลักไว้ไม่ให้คลาดเคลื่อน พระนามที่ได้รับการสร้างใหม่ในกุมารสัมภาวะมักจะเป็นพระนามที่บ่งบอกถึงอัครลักษณะของพระองค์เป็นส่วนใหญ่ และปรากฏวิธีการประกอบคำด้วยการคงส่วนหลักของความหมายในคำที่เป็นชื่อไว้ทั้งหมด เพียงแต่กาลิทาสใช้คำไวพจน์ของคำนั้นๆ เข้ามาประกอบแทนที่ ดังนั้น คำที่ได้จากการสร้างใหม่จึงมีความหมายเดิมเพียงแต่รูปคำเปลี่ยนไปเท่านั้น ดังนี้

1) คิริศ บ่งบอกว่าพระคิเวประทับอยู่บนภูเข เป็นคำที่ถูกสร้างขึ้นมาใช้แทนคำว่า หิมวทุคิริสมุศฺรย ซึ่งหมายความว่าพระคิเวเป็นผู้ประทับอยู่บนภูเขหิมาลัย โดยคงคำหลักคือ คิริ- (ภูเข) ไว้ และสมาสกับคำว่า -ศ (อาศัยอยู่) ซึ่งมาจาก คี ธาตุ แปลว่า นอน, อาศัยอยู่ (Apte, 1890, p. 660)

2) คิติกณฐ บ่งบอกว่าพระคิเวมีพระคอสีคล้า เป็นคำที่ถูกสร้างขึ้นมาใช้แทนคำว่า นัลกณฐ โดยคงคำหลักคือ กณฐ (คอ) ไว้ แล้วนำคำที่มีความหมายว่าสีคล้า คือ คิติ, นัล มาสมาสเข้าด้วยกัน

3) **ปินากปาณิ** ปงบอกว่าพระองค์มีตรีศูลเป็นอาวุธในพระหัตถ์ เป็นคำที่ถูกสร้างขึ้นมาใช้แทนคำว่า **ปินากธฤฤ** โดยคงคำหลักคือ **ปินาก (ตรีศูล)** ไว้ แล้วสมาสกับคำว่า **ปาณิ (มือ)**

4) **วฤษางุ, ปุงควเกตุ, วฤษธวช, วฤษราชเกตน** ปงบอกว่าพระองค์มีโค่นันทิเป็นสัญลักษณ์หรือพาหนะ เป็นคำที่ถูกสร้างขึ้นมาใช้แทนคำว่า **วฤษภางุ, วฤษวาทน, วฤษเกตุ** โดยคงคำหลักคือ **วฤษ, วฤษราช, วฤษภ (โค, พญาโค)** ไว้ และสมาสกับคำว่า **-องก, -เกตุ, -เกตน, -ธวช, -วาทน (เครื่องหมาย, สัญลักษณ์ และพาหนะ)**

5) **ตริยมพก, อยุคมเนตร, อยุคมโลจน** ปงบอกว่าพระองค์มีพระเนตรสามดวง เป็นคำที่ถูกสร้างขึ้นมาใช้แทนคำว่า **ตริโลจน, ตริเนตร** โดยคงคำว่า **-โลจน, -เนตร (ดวงตา)** ไว้ แล้วนำไปสมาสต่อท้ายคำว่า **ตริ-** (สาม) หรือ **อยุคม-** (แปลว่า ไม่คู่ หมายถึง คี่ ซึ่งในที่นี้หมายถึง จำนวนสาม)

6) **ศติเมาลี, อินทุเมาลี, ตาราริพขณูทธาริน** ปงบอกว่าพระองค์มีพระเศียรประดับด้วยพระจันทร์เสี้ยวเสมอ เป็นคำที่ถูกสร้างขึ้นมาใช้แทนคำว่า **จหนุทเมาลี, จหนุทเศขร** โดยคงคำว่า **-เมาลี (พระเศียร)** ไว้ แล้วนำไปต่อท้ายคำที่มีความหมายว่าพระจันทร์ คือ **ศติ-, อินทุ-, จหนุท-** บ้าง หรือโดยการผูกคำใหม่ เช่น **ตาราริพขณูทธาริน** แปลว่า ผู้ทรงไว้ซึ่งเสี้ยวแห่งเทพผู้เป็นใหญ่ในบรรดาดวงดารา (พระจันทร์) บ้าง

7) **อนงคศาสน** ปงบอกว่าพระองค์เป็นผู้เผ่าทำลายพระอนงค์หรือกามเทพ เป็นคำที่ถูกสร้างขึ้นมาใช้แทนคำว่า **มทหนาท, กามศาสน** โดยคงคำที่มีความหมายว่า เผ่าหรือทำลาย ไว้คือ **-ศาสน, -ทาท** แล้วนำไปสมาสท้ายคำที่หมายถึงกามเทพคือ **อนงค-, กาม-, มทหน-**

ตัวอย่างการใช้คำหลักและคำที่สร้างขึ้นใหม่

ตัวอย่างที่ 1 การใช้พระนามหลักทั่วไป

ยทา พุโระ สรวคตสตุวมุจยเส
น เวตสิ ภาวสุถมิมิ กถิ ชนม ๗
อิติ สุวหสโตลลิจิตศุจ มุคชยา
รหস্যุปาลภยต จหนุทเศขระ ๗ 5.58

ตัวอย่างที่ 2 การใช้พระนามที่สร้างขึ้นใหม่

วิศวาวสุปราครหโร ประวิโณ
สงคียมานตริปฐาทานะ ๗
อฐวานมฐวานตวิการลงขมย-
สตุตตาร ตาราริพขณูทธารี ๗ 7.48

จะพบว่า ในบทที่ 5.58 ตำแหน่งบาทสุดท้ายของวัมศัถฉฉฉฉ กาลิทาสใช้พระนามหลักของพระศิวะ คือ **จหนุทเศขร** (พระผู้มีพระจันทร์บนพระเศียร) ส่วนในบทที่ 7.48 ตำแหน่งบาทสุดท้ายของอุปชาติฉฉฉ กาลิทาสใช้พระนามที่มาจากคำใหม่หรือคำขึ้นใหม่ของพระศิวะ คือ **ตาราริพขณูทธารี** (พระผู้ทัดทรงเสี้ยวแห่งจอมดารา) แต่ยังคงความหมายเดิมของพระนามหลักอยู่ คือพระศิวะมีเสี้ยวพระจันทร์ประดับอยู่บนพระเศียร

อีกทั้งยังเป็นตัวอย่างของการผูกร้อยเรียงคำศัพท์ในบทร้อยกรองได้อย่างดี เพราะจากพระนามหลักซึ่งมีเพียง 5 พยางค์ (จน-ทร-เศ-ช-ร) กาลิหาสผูกคำศัพท์มาทดแทนถึง 8 พยางค์ (ตา-รา-ธิ-ป-ขณ-ท-ธา-รี) และไม่ผิดจากข้อกำหนดของฉันทลักษณ์ คือ ในบทที่ 7.48 ตำแหน่งบาทสุดท้ายของอุปชาติฉันทน์ เป็นอุเปนทรวิธรา (11 พยางค์) มีข้อกำหนดด้วยคณะคือต้องประกอบด้วย ช, ต, ช คณะ และตามด้วย ครุ สองครั้ง เขียนสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 3

ตัวอย่างการกำหนดคณะในอุเปนทรวิธราฉันทน์

คณะ	ช คณะ			ต คณะ			ช คณะ			ครุ สองครั้ง	
พยางค์	ลฆ	ครุ	ลฆ	ครุ	ครุ	ลฆ	ลฆ	ครุ	ลฆ	ครุ	ครุ
สัญลักษณ์ใช้แทน	U	—	U	—	—	U	U	—	U	—	—
ตัวอย่าง	ต	ตา	ร	ตา	รา	ธิ	ป	ขณ	ท	ธา	รี

อนึ่ง จากตัวอย่างพระนามว่า **ตาราธิปขณทธารี** ที่กาลิหาสเลือกใช้ในตำแหน่งของบาทสุดท้ายในบทนี้ ยังสะท้อนให้เห็นถึงความงามทางเสียง กล่าวคือศัพทาลังการ (อลังการทางเสียง) ประเภทอนุปราสะ (การซ้ำเสียงพยัญชนะ) อยู่ด้วย คือประกอบด้วยเจกานุปราสะ (การซ้ำเสียงพยัญชนะที่เหมือนกัน) ในตำแหน่งของพยางค์ที่ **ตารา/ ตารา** และประกอบด้วยศรุตยอนุปราสะ (การซ้ำเสียงพยัญชนะในวรรคที่มีฐานกรณ์คล้ายกัน) ระหว่างคำว่า **ตารา** กับ **ธารี** หรือระหว่างคำว่า **ตตารา** กับ **-ท ธารี** อีกด้วย

ดังนั้น การสร้างพระนามด้วยการประดิษฐ์คำใหม่จึงอาจมีได้เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านฉันทลักษณ์และกวีจึงใจระดับประดากวีนิพนธ์ให้คงงามไปด้วยอลังการทางเสียง

5.1.3 พระนามที่มีความหมายสอดคล้องกับเนื้อหา

การที่กวีพรรณนาชื่อของตัวละครไว้ในแต่ละตำแหน่งของบทประพันธ์ จะมีความหมายเฉพาะบ้าง มีความหมายเกี่ยวเนื่องกับเนื้อหาของเรื่องในตอนนั้นๆ บ้าง สามารถจำแนกได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) พระนามทั่วไป 2) พระนามที่แสดงถึงความเป็นใหญ่ 3) พระนามที่แสดงถึงอัตลักษณ์ และ 4) พระนามที่สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่กวีกำลังเล่า ดังนี้

1. พระนามทั่วไป คือเป็นพระนามสามัญซึ่งเป็นที่รู้จักดีอยู่แล้วประกอบด้วย **ศิว** (พระศิวะ), **พระ** (พระหระ), **ภว** (พระภวะ), **เทว** (พระเทวะ), **ศรว** (พระศรวะ), **ศักร** (พระศักระ), **ภควต** (พระภควัน)

2. พระนามที่แสดงถึงความเป็นใหญ่ของพระศิวะทั้งในฐานะเป็นผู้ยิ่งใหญ่แห่งจักรวาล ผู้เป็นบิดาแห่งจักรวาล เป็นพระปรเมศวร หรือเป็นจอมแห่งภูต เป็นต้น ประกอบด้วย **ปศุปติ** (พระผู้เป็นเจ้าแห่งปศุสัตว์), **อษฏมุรติ** (พระผู้มีมูรติทั้งแปด), **เทวเทว** (พระผู้เป็นจอมแห่งทวยเทพ), **ศมภู** (พระผู้เป็นบ่อเกิดแห่งความสุข), **ขคตปติ** (พระผู้เป็นใหญ่ในโลก), **มเหศวร** (พระมเหศวระ), **วิศวามูรติ** (พระผู้มีร่างกายเป็นจักรวาล), **วิศวาทมหน** (พระผู้เป็นอาตมอันแห่งจักรวาล), **ปรัภ** (พระผู้มีอำนาจเหนือ), **อิศวร** (พระอิศวระ), **ขคทครุ** (พระผู้เป็นครุแห่งโลก), **วิศวครุ** (พระผู้เป็นบิดาแห่งจักรวาล), **ปรเมศวร** (พระปรเมศวร), **อิสาน** (พระผู้เป็นใหญ่), **อิส** (พระผู้เป็นใหญ่), **ภูตปติ** (พระผู้เป็นจอมแห่งภูต)

นอกจากพระนามทั่วไปแล้ว พระนามเหล่านี้ล้วนสอดคล้องกับเนื้อหาของเรื่องซึ่งเกี่ยวข้องกับสถานะความยิ่งใหญ่ของพระศิวะ เพราะในเนื้อเรื่องพระองค์เป็นพระปรเมศวรพระองค์เดียว รองลงมาเป็นพระวิษณุและพระพรหม แสดงให้เห็นว่ากวีอาจจะเป็นผู้นับถือไศวนิกาย เพราะความหมายเหล่านี้สะท้อนถึงแนวคิดของผู้ประพันธ์ที่มีต่อเทพเจ้าที่ตนนับถือว่าเป็นผู้สูงสุดหาผู้ใดเปรียบได้

3. พระนามที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของพระศิวะ โดยจะสามารถมองเห็นได้ด้วยสภาพภายนอก เช่น พระศิวะประทับอยู่บนภูเขา ผู้บำเพ็ญตบะอย่างยวดยิ่ง ทรงตรีศูล มีพระเนตรสามดวง มีโคหน้ที่เป็นพาหนะ ประดับพระเศียรด้วยพระจันทร์เสี้ยว และเป็นผู้ทำลายกามเทพ เป็นต้น ประกอบด้วย คิริต (พระผู้ประทับอยู่บนภูเขา), สุถาณ (พระผู้มั่นคง), ตปสฺวิห (พระผู้บำเพ็ญตบะ), ยตาดมณ (พระผู้ควบคุมพระทัยแน่วแน่), ตริโลจน, ตริเนตร, ตริยมุก, อยุมเนตร, อยุมโลจน (พระตรีเนตร), วิรูปากษ (พระผู้มีพระเนตรพิสดาร), วุชภวษ, วุชษาก, ปงควเกตุ, วุชษวษ, วุชษราชเกตน (พระผู้มีวิวเป็นธง), รุท (พระผู้แผดเสียงร้องคำราม หรือผู้ดุร้าย), ศูลิน, ศูลภฤต, ปินากิน, ปินากปานิ (พระผู้ทรงตรีศูล), ปุราริ (พระผู้เป็นศัตรูกับเมืองทั้งสาม), นิลกณฐ, นิลโลหิต, คิติกณฐ (พระผู้มีพระศอสีคล้ำ), จนุทุเรศ, ศคิเมลิ, อินทุเมลิ, ตาราริขณทุธาริน, จนุทุเมลิ (พระผู้มีพระจันทร์ประดับบนพระเศียร), สมุรศาส, อนนคศาส (พระผู้ฆ่ากามเทพ)

ตัวอย่างพระนามที่สะท้อนอัตลักษณ์ของพระศิวะ

เมื่อกวีประสงค์จะพรรณนาภาพความงามของพระศิวะ มักจะใช้พระนามที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่จะช่วยสะท้อนความงามหล่อเหลาของพระศิวะอันจะส่งผลให้เกิดความรักต่อผู้พบเห็นหรือนึกถึงออกมาได้อย่างชัดเจน และสิ่งที่สะท้อนความงามก็คือ พระจันทร์เสี้ยว โดยกวีได้นำพระนามที่ประกอบด้วยพระจันทร์เสี้ยวมาประพันธ์ไว้ในกวีนิพนธ์ ลักษณะเช่นนี้ปรากฏในโคลงที่ 5.58, 5.86, 7.48, 7.63 และ 7.94 โดยมีตัวอย่างดังต่อไปนี้

5.58 “อนึ่ง นางผู้ไร้เตียงสาวยังได้วาดรูปเขาผู้มีพระจันทร์บนพระเศียร (พระศิวะ) ด้วยมือของตน แล้วบ่นอยู่ในที่ลับว่า “ในเมื่อผู้รู้ทั้งหลายต่างพากันกล่าวว่าพระองค์ดำรงอยู่ในทุกหนทุกแห่ง แล้วพระองค์ไม่รู้ว่าคนผู้นี้กำลังตกอยู่ในความรักได้อย่างไร?”

7.63 ในกาลนั้น พระผู้มีพระเศียรประดับด้วยพระจันทร์ (พระศิวะ) เสด็จดำเนินไปสู่ถนนหลวงที่มีทางขึ้นไปยังบนระดับประดาด้วยธง พลังทำให้ยอดแห่งปราสาททั้งหลายมีความรุ่งโรจน์เป็นสองเท่าเพราะประกายแสงของ (เสี้ยว) พระจันทร์ แม้จะเป็นเวลากลางวันก็ตาม

จะพบว่าเมื่อกวีกล่าวถึงสิ่งที่จะสะท้อนความงามของพระศิวะออกมา เป็นการเพิ่มให้เกิดความรักต่อผู้จ้องมองหรือพบเห็นมากยิ่งขึ้น กวีมักนิยมใช้พระจันทร์เสี้ยวที่ประดับอยู่บนพระเศียรของพระศิวะเป็นองค์ประกอบในการสะท้อนความรักและความงามออกมา ซึ่งในบทที่ 5.58 กวีพรรณนาว่า พระนางปารวตีกำลังคิดถึงคำนิยามพระศิวะ แล้ววาดภาพพระศิวะที่มีพระจันทร์ประดับอยู่บนเศียร พลังบ่นรำพึงรำพันออกมาด้วยความคิดถึงว่า “พระองค์ไม่รู้ว่าคนผู้นี้กำลังตกอยู่ในความรักได้อย่างไร” เป็นการแสดงออกของพระนางปารวตีผู้หลงรักพระศิวะ และมีสิ่งที่กระตุ้นให้ตัวละครหรือผู้อ่านเห็นภาพอัตลักษณ์ที่สะท้อนความงามของพระศิวะออกมาก็คือพระจันทร์เสี้ยว ส่วนในบทที่ 7.63 กวีพรรณนาให้เห็นภาพพระศิวะที่กำลังเสด็จดำเนินไปสู่ถนนหลวงที่ระดับประดาด้วยธง พลังทำให้ยอดแห่งปราสาททั้งหลายมีความงดงามรุ่งโรจน์ทวีคูณขึ้นเพราะประกายแสงของเสี้ยว

พระจันทร์ แม้ขณะนั้นจะเป็นเวลากลางวัน เพียงเสี้ยวพระจันทร์ก็เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความงดงามได้มากเพียงนั้น สอดคล้องกับบทที่ 7.35 ที่กาลีทาสพรรณนาไว้ว่า

7.35 พระพระจะประดับจุทามณีอีกทำไมเล่า ในเมื่อพระองค์ก็มีพระเมาลี
ประดับด้วยพระจันทร์ แม้ไม่ปรากฏเด่นเพราะมีเพียงเสี้ยวเดียว แต่ก็เปล่งรัศมีเป็นประกายที่
สดใสอยู่ตลอดเวลา แม้ในเวลากลางวัน

แม้ว่ากวีจะไม่ได้พรรณนาความงามของพระศิวะโดยตรงไปตรงมา แต่สิ่งที่แฝงความหมายอยู่ก็คือ พระจันทร์บนพระเศียรของพระศิวะนั้นเป็นสัญลักษณ์ของความงามสูงส่ง เป็นสิ่งที่ช่วยเพิ่มพูนความงามให้เกิดขึ้นแก่พระศิวะเอง สภาพแวดล้อมโดยรอบ หรือช่วยกระตุ้นให้เกิดความรักต่อผู้พบเห็น

4. พระนามที่สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่กวีกำลังเล่า

พระนามที่สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่กวีกำลังเล่า นั้น สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) พระนามที่สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นในเรื่อง และ 2) พระนามที่สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ดังนี้

4.1 พระนามที่สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นในเรื่อง

เมื่อกวีกำลังพรรณนาเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นต่อไป มักจะใช้พระนามของพระเอกที่บ่งบอกเป็นความหมายแฝงว่าเหตุการณ์เช่นไรกำลังจะเกิดขึ้น ลักษณะเช่นนี้ปรากฏเด่นชัดในโคลกที่ 3.44, 3.51, 3.66, 3.69 และ 3.71 เป็นต้น โดยมีตัวอย่างดังต่อไปนี้

3.44 กามเทพนั้น ผู้มีร่างโกล้จะถูกทำลาย มองเห็น**พระตรีเนตร (พระศิวะ)** ผู้กำลัง
บำเพ็ญพรตประทับนั่งบนแท่นอาสนะโกล้ตันเทวทารุ (ต้นสนหิมาลย์) อันปลาดด้วยหนังเสือ

3.51 พระสมร (กามเทพ) ขณะมองดู**พระตรีเนตร (พระศิวะ)** ผู้ไม่มีสิ่งใดรบกวน
แม้แต่ในพระทัย ผู้ประทับอยู่อย่างนั้น จากที่ไม่โกล ก็เกิดอาการมือสั่นเพราะความกลัว จนไม่ได้
สังเกตว่าลูกศรและธนูหล่นจากมือของตน

3.66 เพราะความรักต่อผู้ศรัทธา **พระตรีเนตร (พระศิวะ)** ย่างกรายเข้าไปโกล้นาง
เพื่อจะรับเอา (ลูกประคำ) ครั้นแล้วเทพผู้มีธนูดอกไม้ (กามเทพ) จึงได้พาดลูกศรที่ไม่เคยพลาด
เป้ามามาก่อน ชื่อว่า สัมโมหะ บณธนู

3.69 ที่นั่น **พระตรีเนตร (พระศิวะ)** หลังจากชมความหวานไหวแห่งอินทรีย์อย่าง
เต็มความสามารถอีกครั้ง เพราะความที่ทรงเป็นผู้เชี่ยวชาญในการควบคุมตนเองแล้ว เมื่อจะหา
สาเหตุที่ทำให้จิตของพระองค์หวั่นไหว จึงทรงทอดพระเนตรไปยังทิศต่างๆ

3.71 ทันใดนั้น ไฟที่ลุกโชนและมีเปลวที่โชติช่วง ก็พุ่งออกจากดวงตาที่สาม
(ตรีเนตร) ของพระองค์ ผู้มีความโกรธเกิดขึ้นเพราะถูกรบกวนในการบำเพ็ญตบะ และมีใบหน้า
ที่นากลัวเนื่องจากการขมวดคิ้วของพระองค์

จะเห็นว่าก่อนเหตุการณ์ที่พระศิวะจะแผดเผากามเทพให้เป็นขี้เถ้าด้วยดวงตาที่สามนั้น กวีได้โปรยปรายคำศัพท์ที่เป็นพระนามของพระศิวะที่เกี่ยวข้องกับดวงตาที่สามของพระองค์ คำว่า **ตริเนตร, ตริโลจน** แปลว่า **พระตริเนตร, ดวงตาที่สาม** เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นคือพระศิวะจะใช้ดวงตาที่สามแผดเผากามเทพให้เป็นเถ้าธุลี กามเทพจึงกลายเป็นผู้ไร้ตัวตนคือพระอนงค์ไป จากนั้นกาลิทาสจึงพรรณนาเหตุการณ์อันสำคัญของเรื่องในโคลกสุดท้าย ซึ่งก็คือพระศิวะได้แผดเผากามเทพให้เป็นเถ้าถ่านด้วยพระเนตรที่สามนั่นเอง

4.2 พระนามที่สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น

เมื่อพรรณนาถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น กาลิทาสใช้พระนามที่สอดคล้องกับสถานการณ์นั้นๆ เช่นกัน เช่น ความโกรธของพระศิวะ เป็นต้น ลักษณะนี้ปรากฏในโคลกที่ 3.76 ดังนี้

3.76 ทันใดนั้น ท้าวหิมวัตได้ใช้แขนทั้งสองข้างอุ้มเอาธิดาผู้นำสงสาร ผู้กำลังหลับตา
เพราะกลัวต่อความโกรธของพระรุทร (พระศิวะ) แล้วดำเนินไปตามทาง ด้วยร่างกายที่
เหยียดยาวเพราะความเร็ว ประหนึ่งข้างของเทวดาประคองดอกบัวซึ่งติดอยู่ที่งา เดินไปตามทาง
ฉะนั้น

จากตัวอย่างจะเห็นว่า เมื่อกวีพรรณนาถึงความโกรธของพระศิวะ อันเป็นอาการที่มักจะเกิดขึ้นเมื่อพระองค์อยู่ในรูปของพระรุทร ซึ่งคำว่า **รุทร** เองก็เป็นพระนามที่เก่าแก่ของพระศิวะปรากฏตั้งแต่สมัยพระเวท หมายถึง ผู้แผดเสียงร้องคำรามหรือดุร้าย เป็นต้น

5.2 การหลากคำในพระนามของพระนางปารวตี

การใช้คำไวพจน์พระนามของพระนางปารวตี กวีวางบทบาทของพระนางให้อยู่ในฐานะเป็นธิดาของท้าวหิมวัตเป็นหลัก เพราะฉะนั้น พระนามส่วนใหญ่ของพระนาง กวีจึงใช้ในลักษณะไม่มากนัก โดยมากจะมีลักษณะที่เหมาะสมกับบทบาทของพระนางเท่านั้น แบ่งเป็น 3 บทบาท คือ 1) พระนามที่สอดคล้องกับบทบาทในฐานะเป็นธิดาของท้าวหิมวัต 2) พระนามที่สอดคล้องกับบทบาทของผู้เป็นเลิศในการบำเพ็ญตบะ และ 3) พระนามที่สอดคล้องกับบทบาทของกุลสตรี โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.2.1 พระนามที่สอดคล้องกับบทบาทในฐานะเป็นธิดาของท้าวหิมวัต

พระนามของพระนางปารวตีในกฤมรสัมภวะส่วนใหญ่จะปรากฏใช้ในลักษณะเป็นธิดาของท้าวหิมวัต ดังนี้

พระนามว่า ปารวตี ปรากฏใช้ในกฤมรสัมภวะ บทที่ 1.26, 4.42, 5.1, 5.31, 5.36, 6.14, 6.28, 6.84, 8.3, 8.6, 8.9, 8.19, 8.22, 8.23, 8.50, 8.64, 8.78 และ 8.83 เป็นพระนามที่ได้รับขนานตั้งแต่กำเนิด โดยหมู่ญาติของพระนางได้ขนานชื่อนี้ตามวงศานุวงศ์เรื่อยมาและบ่งบอกถึงลักษณะบทบาทภายนอกคือพระนางเป็นพระธิดาของท้าวหิมวัต เป็นพระนามที่มาจากคำว่า ปรวต (ภูเข) ลง อิณ บัจจยในัตถิต (Secondary Suffix) หมายถึง ผู้เป็นเหล่ากอของภูเข, ผู้กำเนิดมาจากภูเข หรือธิดาของภูเข (หิมาลัย)

อนึ่ง พระนามว่า ปารวตี ยังเป็นพระนามหลักที่กวีใช้เป็นต้นแบบสำหรับผูกคำขึ้นใหม่โดยไม่ละทิ้งความหมายเดิมของพระนามหลักอยู่ ด้วยการสร้างคำให้มีการพ้องความหมาย ใช้เป็นคำไวพจน์ของคำว่า ปารวตี

และมีคำแปลเช่นเดียวกัน คือ พระธิดาของภูเขา ซึ่งเป็นบทบาทหลักของพระนางในกวีนิพนธ์สันสกฤตเรื่องกุมารสัมภาวะ มีรายละเอียดการสร้างคำด้วยการใช้วิธีสมาส ดังนี้

ตารางที่ 4

การสร้างคำที่เป็นพระนามของพระนางปารวตี

พระนามหลัก	พระนามที่สร้างใหม่	การแยกคำ		ประเภทสมาส	หมายเหตุ
ปารวตี	ปรวตราชปุตรี (1.48)	ปรวตราช	ปุตรี	ษัษฐี ตัตปุรุษสมาส	
	นเคนทุรกนุยา (3.17)	นเคนทุร	กนุยา	"	
	สฤถารราชกนุยา (3.52)	สฤถารราช	กนุยา	"	
	อทุริสุตา (6.95)	อทุริ	สุตา	"	
	กษิทธิรปติกนุยา (7.94)	กษิทธิรปติ	กนุยา	"	
	ไศลราชทุหิตูร (8.1)	ไศลราช	ทุหิตูร	"	
	ไศลราชตนยา (8.49)	ไศลราช	ตนยา	"	
	อเทรสุตนยา (5.63)	อเทรสุ	ตนยา	"	อลุกตสมาส ⁴

จากพระนามของพระนางปารวตีที่มีการใช้ถึง 26 ครั้งข้างต้น กาลิทาสพรรณนาให้พระนางอยู่ในสถานะธิดาของท้าวหิมาวัตอย่างชัดเจน โดยใช้วิธีการสมาสเป็นส่วนใหญ่ คือใช้คำว่า -ปุตรี-, -กนุยา-, -ตนยา-, -สุตา และ -ทุหิตูร- ซึ่งมีความหมายว่า ลูกสาว, ธิดา ไปสมาสต่อท้ายคำว่า ปรวตราช-, นเคนทุร-, สฤถารราช-, กษิทธิรปติ-, ไศลราช- ซึ่งแปลว่า เจ้าแห่งภูเขา, ผู้เป็นใหญ่ในบรรดาภูเขา, จอมแห่งขุนเขา และ อทุริ- ที่แปลว่า ภูเขา แต่ก็สามารถจะทราบได้ว่าเป็นท้าวหิมาวัต นอกจากจะแสดงความเป็นธิดาคือพระนางปารวตีแล้ว ยังแสดงความยิ่งใหญ่ของท้าวหิมาวัตอีกด้วย

5.2.2 พระนามที่สอดคล้องกับบทบาทของผู้เป็นเลิศในการบำเพ็ญตบะ

พระนามที่สอดคล้องกับการปฏิบัติของพระนางปารวตีซึ่งได้รับขนานพระนามขึ้นเพราะการกระทำของพระนางเอง และเนื่องจากพระนามของพระนางปารวตีมีจำนวนไม่มาก ผู้วิจัยจะอธิบายความสอดคล้องกับบทบาทของแต่ละพระนาม ดังนี้

1) พระนามว่า อูมา ปรากฏใช้ในกุมารสัมภาวะ บทที่ 1.26, 1.43, 2.59, 3.58, 3.62, 3.64, 3.67, 5.32, 5.62, 6.3, 6.82, 7.4, 7.24, 7.28, 7.76, 7.77, 8.20, 8.26, 8.88 เป็นพระนามที่ไม่ได้ตั้งใจขนานให้แต่แรก เพราะเป็นพระนามที่เกิดขึ้นเพราะพระนางปารวตีบำเพ็ญตบะมากเกินไป พระนางเมนาผู้มารดาจึงห้ามด้วยคำว่า “อู มา” แปลว่า “อย่าเลยแม่” อยู่บ่อยครั้ง ดังนั้น คำนี้จึงถูกใช้เรียกพระนางอยู่เสมอจนเสมือนหนึ่งเป็นพระนาม (Mani, 1975, p. 577) ในกวีนิพนธ์เรื่องกุมารสัมภาวะปรากฏเนื้อความตอนนี้อยู่ในบทที่ 1.26 ว่า

⁴ ตัตปุรุษสมาส หมายถึง สมาสที่รวมคำสองคำเข้าด้วยกัน โดยมีคำส่วนหน้าขยายส่วนหลัง (บางชนิดคำส่วนหลังขยายคำส่วนหน้าก็ได้) รูปสำเร็จจะมีลิงค์ พจน์ และวิภक्तिอยู่ที่คำส่วนหลัง ดูเพิ่มเติมที่ Kale, M.R. (2016). A Higher Sanskrit Grammar: for The Use of School and College Students. (11th Reprint). Delhi: Motilal Banarsidass. pp. 128-129.

ตำ ปารวดีติยาภิขเนน นามนา

พนุธิปริยา พนุชโน ชุหา ๗

อุเมติ มาตรา ตปโส นิษิตธา

ปศุจาทุมายา สุมุขี ชคาม ๗ 1.26

1.26 ประยูรญาติทั้งหลายเรียกนางผู้เป็นที่รักใคร่แห่งวงศ์วาน ด้วยชื่อตามวงศ์สกุลว่า “ปารวดี” ต่อมาภายหลัง เมื่อถูกมารดาห้ามจากการบำเพ็ญตบะด้วยคำว่า “อุ มา” พระนางผู้มีดวงหน้าสวยงามจึงได้รับการขนานนามว่า “อุมา”

2) พระนามว่า เคารี ปรากฏใช้ในกุมารสัมภาวะ บทที่ 5.7, 5.50, 6.1, 7.15, 7.95 เป็นพระนามที่กาลิทาสใช้เมื่อพรรณนาถึงพระนางปารวดีเมื่อได้รับอนุญาตจากบิดา ผู้พึงพอใจในความตั้งมั่นที่เหมาะสมของพระนาง แล้วพระนางปารวดีจึงได้ไปสู่ยอดเขาที่เต็มไปด้วยนกยูง เพื่อต้องการจะบำเพ็ญตบะให้ร่างกายกลายเป็นสีขาว จากที่แต่เดิมเป็นสีดำคล้ายไพลิน พระนางประทับบำเพ็ญตบะอยู่บนยอดเขาจนครบ 100 ปี จากนั้นเมื่อพระพรหมทราบเรื่องจึงได้ประทานพรแก่พระนางให้มีความขาวกระจ่าง เพราะความขาวนั้นพระนางจึงได้ถูกเรียกว่า พระนางเคารี (Mani, 1975, pp. 577-578) ภายหลังยอดเขาที่พระนางไปบำเพ็ญตบะก็เป็นที่รู้จักโดยชื่อว่า เคารี ด้วยเช่นกัน ในกวีนิพนธ์เรื่องกุมารสัมภาวะปรากฏเนื้อความตอนนี้อยู่ในบทที่ 5.7 ว่า

อถานุรูปาภินิเวศโตษิตา

กฤตาภยนุชญา คุรุณา ครีเยสา ๗

ปฺรชาสุ ปศุจาทปฺรติตฺ ตทาขยยา

ชคาม เคารี คิขรฺ คิขณฺทิมตฺ ๗ 5.7

5.7 ลำดับนั้น พระนางเคารี (ปารวดี) เมื่อได้รับอนุญาตจากบิดาผู้เป็นใหญ่ ผู้พึงพอใจในความตั้งมั่นที่เหมาะสมของพระนาง (พระนาง) จึงได้ไปสู่ยอดเขาที่เต็มไปด้วยนกยูง ซึ่งต่อมาภายหลังกลายเป็นที่รู้จักในหมู่คนทั้งหลายโดยชื่อว่า เคารี

3) พระนามว่า อปรณา ปรากฏใช้ในกุมารสัมภาวะ บทที่ 5.28, 7.65 เป็นพระนามที่มีความหมายมาจากการที่พระนางปารวดีปฏิเสธที่จะมีชีวิตอยู่ด้วยวิธีการที่เรียกว่า อปรณา กล่าวคือแม้ไปไม้ที่หล่นลงจากตนเองก็จะไม่นำมากินประทังชีวิต (Apte, 1890, p. 146; Williams, 1899, p. 51) ซึ่งถือว่าเป็นการบำเพ็ญตบะขั้นสูงสุดที่เคร่งครัดอย่างยิ่ง ดังนั้น จึงได้รับการขนานนามว่า อปรณา แปลว่า ผู้มีได้อาศัยไปไม้เลี้ยงชีวิต ในกวีนิพนธ์เรื่องกุมารสัมภาวะปรากฏเนื้อความตอนนี้อยู่ในบทที่ 5.28 และ 7.65 ดังนี้

สวยวีสีรณทรมปรณวุตตติตา

ปรา หิ กาษฐา ตปสสฺตยา ปฺนะ ๗

ตทปยปากิรณมตตะ ปริยวทา

วทนฺตฺยปรณฺเต จ ตา ปฺราวิทะ ๗ 5.28

5.28 แท้จริง การมีชีวิตอยู่ด้วยไปไม้ที่หล่นลงจากตนเองเป็นการบำเพ็ญตบะขั้นสูงสุดที่เคร่งครัดอย่างยิ่ง แต่พระนางก็ปฏิเสธที่จะกระทำสิ่งนั้น ดังนั้น นักปราชญ์ผู้รู้ประวัติศาสตร์จึงขนานนามพระนางผู้มีวาจาไพเราะ ว่า “อปรณา (ผู้มีได้อาศัยไปไม้เลี้ยงชีวิต)”

สุธานะ ตโป ทุศจรเมตทรถ-

มปรณยา เปลวยาปี ตปตม ฯ

ยา ทาสุมปยุสย ลเกต นารี

สา สยาตฤฤฤฤฤา กิมตางกศยยาม ฯ 7.65

7.65 (ชาวเมืองกล่าวกันว่า) “นางอปรณยา (ปารวดี) แม่ผู้บอบบาง ได้บำเพ็ญตบะซึ่งประพตติได้ยากเพื่อพระศิวะนั้น ในสถานะที่เหมาะสม แม้หญิงสาวผู้ได้รับความเป็นทาสของพระศิวะก็ยังบรรลุความสำเร็จ ไม่จำเป็นต้องพูดถึงหญิงผู้นอนอยู่บนตักของพระองค์”

5.2.3 พระนามที่สอดคล้องกับบทบาทของกุลสตรี

บทบาทอย่างหนึ่งของพระนางปารวดีที่ปรากฏในกวีนิพนธ์เรื่องกุมารสัมภาวะคือ พระนางเปรียบเสมือนตัวแทนผู้หญิงที่มีความงามสมบูรณ์แบบ ดังในบทที่ 1.49 ว่า

สรุโฆปมาทฤษฎสมจุยเนน

ยถาประเทศ วิเนเวติเตน ฯ

สา นิรมิตา วิศุสสุชา ปยุตนา-

เทกสเสณทฤษฎทิทฤกษเยว ฯ 1.49

1.49 พระนางปารวดีนั้น พระพรหมได้เนรมิตขึ้นด้วยความพยายามอันยิ่งใหญ่ เหมือนกับว่าปารณนาจะเห็นความงามรวมอยู่ในที่เดียวกัน โดยรวมเอาสิ่งที่มีคุณสมบัติตั้งที่อุปมาไว้แล้วทุกประการ มาจัดวางในตำแหน่งที่เหมาะสม

ดังนั้น กาลิทาสจึงพรรณนาพระนางปารวดีให้มีคุณลักษณะที่งดงามทุกอย่างในความเป็นหญิงสาวผู้เป็นตัวแทนของความงาม อ่อนช้อย บอบบาง เป็นต้น ดังนี้

1) พระนามว่า ภวานี ปรากฏใช้ในกุมารสัมภาวะ บทที่ 7.84 เมื่อกาลิทาสพรรณนาถึงบทบาทที่พระนางปารวดีเป็นเจ้าของที่กำลังตั้งใจฟังคำสอนของพราหมณ์ในขณะที่กำลังเข้าพิธีวิวาห์กับพระศิวะ จนพระนางรู้สึกซาบซ่านอยู่ในสอประสาทไปจนถึงขอบพระเนตร ในกวีนิพนธ์เรื่องกุมารสัมภาวะปรากฏเนื้อความตอนนี้อยู่ในบทที่ 7.83-84

วฐุ ทูวิชะ ปราห ตไวษ วตเส

วหุนิรวิวาห์ ปรีติ กรุมสากุณี ฯ

ติเวน ภรตุรา สห ฐรมจรยา

การยา ตวยยา มุกตวิจารเยติ ฯ 7.83

7.83 พราหมณ์ได้พูดกับเจ้าสาวว่า “ลูกเอ๋ย ไฟนี้เป็นพยานในพิธีวิวาห์ของเธอ เธอพึงประพตติปฏิบัติโดยธรรมกับพระศิวะผู้เป็นพระสวามี โดยปราศจากการโต้แย้งใดๆ”

อาโลจนานุต ศรวณ วิตตย

ปีติ คุโรสตทวจน ภวานยา ฯ

นิทาหมกาโลลพณตาปเยว

มาเหนุทรมมกะ ปรีถม ปฤถิวยยา ฯ 7.84

7.84 พระภาวนี (ปารวตี) ได้ดื่มด่ำคำสอนของพราหมณ์นั้นที่แผ่ซ่านโสดประสาทไปจนถึงขอบพระเนตร เปรียบเหมือนกับแผ่นดินที่ร้อนอบอ้าวอย่างแรงกล้าได้ซึมซับเอาน้ำฝนแรกที่มาจากพระอินทร์ในฤดูร้อน

2) พระนามว่า อัมพิกา ปรากฏใช้ในกุมารสัมภาวะ บทที่ 6.90, 8.18, 8.77 กาลิทาสมักจะใช้เมื่อพรรณนาให้พระนางปารวตีมีรูปลักษณะที่บอบบางเหมือนกับหญิงสาวทั่วไป เช่น

ทษฏมฤตมธโรธมมพิกา

เวทนาวีรุตหสฺตปลลวฯ

คีตเลน นีรวาปยตฺกษณ

เมาลิจนฺทศกเลน ศูลินะ ฯ 8.18

8.18 พระนางอัมพิกา (ปารวตี) ผู้มีใบอ่อนคือฝ่ามือที่สั่น (พระสวามี) เพราะความเจ็บปวดจึงทำให้ริมฝีปากล่างที่เพิ่งถูกปล่อยจากการขบกัดของพระศิวะให้ผ่อนคลาย ด้วยเสี้ยวพระจันทร์ที่ยื่นบนพระเศียรของพระผู้ทรงตรีศูล (พระศิวะ) ในช่วงขณะ

มานุยกฤติรถ วา สวีชณะ

เสวยตามิทมนนฺคทีปกมฺ ฯ

อิตฺยุทธารมภิธาย ศักร-

สฺตามปายยต ปานมมพิกาม ฯ 8.77

8.77 “หรือว่า หญิงสหายของเธอ ย่อมเป็นผู้รักอย่างยิ่ง (ต่อเธอ) (เพราะฉะนั้น) เธอจึงดื่มน้ำเมานี้ที่จะกระตุ้นความรักให้เปิดเผย” พระศังกระ (พระศิวะ) เมื่อกล่าวอย่างโอบอ้อมอารีแล้วจึงให้พระนางอัมพิกา (ปารวตี) นั้นดื่มน้ำเมา

จะพบว่าพระนามของพระนางปารวตีนี้มีความสอดคล้องกับบทบาทของพระนางในเรื่องกุมารสัมภาวะ ได้แก่ บทบาทในฐานะเป็นธิดาของท้าวหิมวัต บทบาทของผู้เป็นเลิศในการบำเพ็ญตบะ และบทบาทของกุลสตรีเป็นหลัก

5.3 การหลากคำในพระนามของท้าวหิมวัต

การใช้คำไวพจน์พระนามของท้าวหิมวัตสามารถแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) ใช้คำเหมือนภูเขาทัวไป 2) ใช้คำบ่งบอกว่าเป็นภูเขาหิมาลัย และ 3) ใช้คำบ่งบอกชัดเจนว่าเป็นจอมราชันแห่งขุนเขา ดังนี้

5.3.1. ใช้คำเหมือนภูเขาทัวไป

กวีเลือกใช้คำที่หมายถึงภูเขาทัวไปมาใช้พรรณนาถึงท้าวหิมวัต แต่ผู้อ่านก็สามารถรู้ได้ว่าเป็นคำที่บ่งบอกถึงท้าวหิมวัตหรือภูเขาหิมาลัยได้ เพราะเข้าใจเนื้อหาของเรื่องดี

ตารางที่ 5

พระนามของท้าวหิมาวัตที่ใช้คำเหมือนภูเขาทั่วไป

พระนาม	คำแปล	กุมารสัมภาระ
มหิฤกุต	ภูเขา, ผู้ทรงแผ่นดินไว้	1.27
อหริ	ภูเขา, หิน	1.52, 3.76, 6.95, 7.29
ไศล	ภูเขา, สิ่งที่ทำมาจากหิน	3.60, 3.68, 6.85, 7.76
มหิธร	ภูเขา, ผู้ทรงแผ่นดินไว้	5.37, 6.89
ภูธร	ภูเขา, ผู้ทรงแผ่นดินไว้	6.65
คิริ	ภูเขา	6.90, 7.5, 7.71
สาหุมต	ภูเขา, มีสันเขา	7.2
ภูมิธร	ภูเขา, ผู้ทรงแผ่นดินไว้	7.54
นค	ภูเขา	7.72

จากพระนามข้างต้นนั้น เป็นเพียงคำทั่วไปที่หมายถึง ภูเขา แต่กาลิทาสนำมาใช้เป็นพระนามในการระบุถึงท้าวหิมาวัตหรือภูเขาหิมาลัยทั้งสิ้น

อนึ่ง พระนามเหล่านี้เป็นคำที่มีความสับสนกระชับเหมาะกับการใช้ประพันธ์ในกวีนิพนธ์ กาลิทาสจึงใช้ถ้อยคำเหล่านี้ ผู้ฟังหรือผู้อ่านย่อมทราบดีว่าเมื่อกวีกล่าวถึงคำเหล่านี้จะหมายถึงท้าวหิมาวัต

5.3.2 ใช้คำบ่งบอกว่าเป็นภูเขาหิมาลัย

กวีเลือกใช้คำที่ระบุถึงภูเขาหิมาลัยโดยตรง ทำให้ผู้อ่านไม่เกิดความสับสนมากนัก

ตารางที่ 6

พระนามของท้าวหิมาวัตที่ใช้คำบ่งบอกว่าเป็นภูเขาหิมาลัย

พระนาม	คำแปล	กุมารสัมภาระ
หิมาลย	ภูเขาหิมาลัย, ท้าวหิมาวัต	1.1, 6.29, 6.64, 6.94, 7.69
หิมาหริ	ภูเขาหิมาลัย, ท้าวหิมาวัต	3.16
หิมวต	ภูเขาหิมาลัย, ท้าวหิมาวัต	6.33, 6.47, 6.51, 7.1, 8.21

5.3.3 ใช้คำบ่งบอกชัดเจนว่าเป็นจอมราชันแห่งขุนเขา

กวีใช้คำที่เป็นการบ่งบอกว่าท้าวหิมาวัตหรือภูเขาหิมาลัยเป็นผู้ยิ่งใหญ่กว่าบรรดาขุนเขาทั้งปวง

ตารางที่ 7

พระนามของท้าวหิมาวัตที่ใช้คำบ่งบอกว่าเป็นจอมแห่งขุนเขา

พระนาม	คำแปล	กุมารสัมภาวะ
นคัธราช	ผู้เป็นนอิธราชในบรรดาขุนเขา	1.1
ภูธราณามธิป	ผู้เป็นอธิบดีในบรรดาขุนเขา	1.22
อทุรินาถ	ผู้เป็นที่พึ่งพิงของเหล่าขุนเขา	1.58
ภูภฤตนาถ	ผู้เป็นที่พึ่งพิงของเหล่าขุนเขา	6.1
ภูธเรศวร	ผู้ยิ่งใหญ่ในบรรดาขุนเขา	6.53
นเคนหุทร	ผู้เป็นใหญ่ในบรรดาขุนเขา	7.50
คิริจักรวรรดิ	ผู้เป็นจักรพรรดิแห่งขุนเขา	7.52
ไศลราช	ผู้เป็นราชาแห่งขุนเขา	7.68, 8.1, 8.20, 8.49
อทุริปติ	ผู้เป็นเจ้าแห่งขุนเขา	7.70
คิริราช	ผู้เป็นราชาแห่งขุนเขา	1.3
ไศลาธิปติ	ผู้เป็นอธิบดีในบรรดาขุนเขา	1.7
ภูธรราช	ผู้เป็นราชาแห่งขุนเขา	1.19
ไศลนอิธราช	ผู้เป็นนอิธราชในบรรดาขุนเขา	5.85
ภุมิธรูปติ	ผู้เป็นเจ้าแห่งขุนเขา	7.94
ปรวตราช	ผู้เป็นราชาแห่งบรรพต	1.48
สุถาวรราช	ผู้เป็นราชาแห่งขุนเขา	3.52

จะเห็นว่า กาลิทาสยกบทบาทของท้าวหิมาวัตหรือภูเขาหิมาลัยให้เป็นจอมราชันแห่งขุนเขา เป็นการแสดงความยิ่งใหญ่ ความเป็นเจ้าของ และความเป็นที่พึ่งพิงของท้าวหิมาวัต โดยใช้คำว่า -นอิธราช, -จักรวรรดิ, -อธิป, -นาถ, -อิศวร, -ราช, -ปติ มาสมาสต่อท้ายคำว่า นค-, ภูธร-, อทุริ-, ภูภฤต-, คิริ-, ไศล-, ภุมิธร-, ปรวต-, สุถาวร- ซึ่งแปลว่า ภูเขา ทั้งสิ้น

6. สรุปผลและอภิปรายผล

การหลีกคำที่ปรากฏผ่านพระนามของพระคิเว พระนางปารวตี และท้าวหิมาวัตทั้งหมดข้างต้น ทำให้พบว่ากาลิทาสได้ใช้พระนามของตัวละครทั้งสามด้วยลักษณะเด่น 3 ประการ คือ

1. พระนามที่เป็นคำหลัก กาลิทาสนำคำเหล่านั้นจากคัมภีร์โบราณมาประพันธ์ในกุมารสัมภาวะ ปรากฏจำนวนพระนามที่ใช้เป็นคำหลักสำหรับการหลีกคำทั้งสิ้น 37 พระนาม สอดคล้องกับพจนานุกรมของอมรโกศ หรืออมรสิงห์ที่ได้รวบรวมคำไวพจน์ไว้ในพจนานุกรมชื่อว่า อมรโกศ (1.1.72-82) แล้วระบุพระนามของพระคิเวไว้จำนวน 52 พระนาม แต่พระนามที่ตรงกับกุมารสัมภาวะซึ่งปรากฏเป็นคำหลักปรากฏจำนวน 25 พระนาม ได้แก่

ศมฺภู อิศ ปศุปติ ติว ศุสฺสี มเหศวร อิศวร ศรว อิศาน ศักร จนฺทุเรศธร ติริศ ปินากิณฺห คติกณฺฐ วิรูปากษ
ตรีโลจน หร สมฺมรห ตฺรุมพก ตฺริปุรานตก วุฑฺฒวช ภว สุถาณฺ รุฑฺธ และ อษฺฏมูรติ ซึ่งเป็นคำที่กาลีทาสใช้
ร้อยเรียงในบทประพันธ์ และสอดคล้องกับบุญเลิศ วิวรรณ (2562) ในมิติด้านการใช้คำหลักของพยานาคที่เป็น
คำไวพจน์มาร้อยเรียงในตำแหน่งต่างๆ ของงานนิพนธ์

2. พระนามที่กวีผูกขึ้นใหม่ ปรากฏกระบวนการสร้างคำใหม่ทั้งพระนามของพระศิวะ พระนางปารวตีและ
ท้าวหิมวัต ในส่วนของพระนางปารวตีและท้าวหิมวัตนั้นปรากฏหลักการเกี่ยวกับวิธีการใช้ส่วนหลัก+เสริมส่วนท้าย
ในพระนามของพระนางปารวตีที่สอดคล้องกับบทบาทในฐานะเป็นธิดาของท้าวหิมวัตและพระนามของท้าวหิมวัตที่
เป็นคำที่บ่งบอกว่าเป็นจอมราชันแห่งขุนเขา สอดคล้องกับงานวิจัยของปานทิพย์ มหาไตรภพ (2545) และบทความ
ของบุญเลิศ วิวรรณ (2562) ส่วนในพระนามของพระศิวะปรากฏวิธีการประกอบคำด้วยการคงความหมายเดิมของ
คำในชื่อไว้ทั้งหมด เพียงแต่กาลีทาสใช้คำไวพจน์ของคำนั้นๆ เข้ามาประกอบแทนที่ หรือประกอบคำใหม่พร้อมทั้ง
เปลี่ยนรูปคำ เพื่อให้เหมาะสมกับข้อกำหนดทางจันทรลักษณ์และแสดงฝีมือของกวี สอดคล้องกับพระมหากวีศักดิ์
วาปีกุลเศรษฐ์ (2563) ที่ได้ระบุความสำคัญของการสร้างคำที่เป็นพระสมัญญานามของพระพุทธเจ้าสำหรับลงคณะ
ฉันทและสะท้อนความสามารถของกวี

3. ความหมายของพระนาม จำแนกเป็น 3 กลุ่มคือ 1) พระนามทั่วไป 2) พระนามที่แสดงถึงความเป็น
ผู้ยิ่งใหญ่ สอดคล้องกับบุญเลิศ วิวรรณ (2553) ที่อธิบายด้านความหมายของพระสมัญญานามพระพุทธเจ้าที่
ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาซึ่งส่วนใหญ่จะมีความหมายที่สื่อถึงความเป็นใหญ่ ความเป็นประธาน ส่วน
3) พระนามที่แสดงถึงอัตลักษณ์ และ 4) พระนามที่สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่กวีกำลังเล่า สอดคล้องกับอุเทน
วงศ์สถิตย์ (2012) ที่อธิบายความสำคัญในความหมายของพระนามที่เหมาะสมกับบทบาทของความเป็น
พระมหากษัตริย์ในเขมรโบราณที่สืบชนมาจากสันสกฤต

นอกจากนี้ การหลากคำยังทำให้กวีนิพนธ์เรื่องกุมารสัมภวะไพเราะงดงามและน่าฟังใจ เพราะอุดมไปด้วย
วรรณศิลป์ในการประพันธ์และทำให้เกิดความเพลิดเพลินต่อผู้ฟังหรือผู้อ่าน สมกับที่ได้รับการยกย่องว่าเป็น
มหากาพย์ยอดแห่งวรรณคดีสันสกฤต กาลีทาสพิถีพิถันในการเลือกสรรใช้พระนามหรือคำเรียกชื่อสำหรับการ
พรรณนาด้วยวิธีการหลากคำในกวีนิพนธ์ได้อย่างลงตัวและเหมาะสมกับบทบาทของตัวละครในแต่ละเหตุการณ์
ทำให้คำที่นำมาร้อยเรียงมีความเป็นวรรณศิลป์มากยิ่งขึ้น นับเป็นการประกาศให้ทราบถึงอัจฉริยภาพของกวี
อีกทางหนึ่งด้วยเช่นกัน

รายการอ้างอิง

จิรายุ นพวงศ์, หม่อมหลวง. (2535). ประวัติวรรณคดีสันสกฤต. ใน จิรายุ นิพนธ์. (น. 87-114).

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญเลิศ วิวรรณ. (2553). การวิเคราะห์พระสมัญญานามของพระพุทธเจ้าในคัมภีร์พระพุทธศาสนาและในวรรณคดี
พระพุทธศาสนา (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

บุญเลิศ วิวรรณ. (2562). นันโทปนันทสูตรคำหลวง: ความพิเศษ ความหมาย ความเชื่อ แห่งคำเรียกชื่อพยานาค.

ดำรงวิชาการ, 18(1), 151-172.

- ปานทิพย์ มหาไตรภพ. (2545). นามสกุลพระราชทานในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว: การวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พระมหากวีศักดิ์ วาปีกุลเศรษฐ์. (2563). วรรณกรรมบาลีเรื่องสมันตกุฎวณิชนา: การศึกษาวรรณศิลป์และสังคม (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทยและภาษาตะวันออก). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- Apte, V.S. (1890). The Practical Sanskrit-English Dictionary. Retrieved September 20, 2012, from <https://dsal.uchicago.edu/dictionaries/apte/>.
- Bandyopadhyay, Pratap. (1986). Did Kalidasa Complete the Kumarasambhava?. *Journal of the American Oriental Society*, 106(3). 559-564.
- Griffith, R. T. H. (1889). *The Hymns of the Rigveda* (Vol. I). Benares: E.J. Lazarus.
- Kale, M. R. (1917). *Kalidasa's Kumarasambhava cantos I-VIII* (7th Ed.). Delhi: Motilal Banarsidass.
- Kale, M. R. (2016). *A Higher Sanskrit Grammar: for The Use of School and College Students* (11th Reprint). Delhi: Motilal Banarsidass.
- Keith, A.B. (1920). *A History of Sanskrit Literature*. Oxford: Great Britain.
- Mani, V. (1975). *Puranic Encyclopedia, A Comprehensive Dictionary with Special Reference to the Epic and Puranic Literature*. Delhi: Motilal Banarsidass.
- Ryder, A. W. (1928). *Kalidasa Translations of Shakuntala and Other Works*. London: J.M. Dent & Sons Ltd.
- Shar, P. (1990). *Shri Vishnudharmottara* (A Text on Ancient Indian Arts). Baroda: The new order book co.
- Williams, M. (1899). Sanskrit-English Dictionary. Retrieved September 20, 2012, from <https://www.sanskrit-lexicon.uni-koeln.de/scans/MWScan/2020/web/webtc2/index.php>.
- Wongsathit, U. (2012). *The Ksatriyas of Ancient Cambodia*. in Proceeding of the 8th International Conference on Southeast Asian Cultural Values, 6-7 December 2012, Angkor Century Hotel, Siem Reap City, Cambodia. 70-85.